

Udenrigsøkonomisk analyse: Den økonomiske udvikling i Latinamerika

Udenrigsøkonomisk Analyseenhed, Udenrigsministeriet, 2. marts 2015

Sammenfatning:

- *Den økonomiske vækst faldt i Latinamerika i 2014, men udsigterne er bedre for 2015. På længere sigt kan økonomisk optimisme for Latinamerika genfindes baseret på en veluddannet og voksende middelklasse, som i stigende grad stiller krav til offentlige ydelser (velfærd) og et positivt og transparent erhvervsklima. Udvikling i de kommende år kan indeholde positive muligheder for dansk eksport og danske virksomheder.*
- *Der er imidlertid tale om store forskelle indenfor regionen – både i forhold til den førte økonomiske politik og det økonomiske udgangspunkt. Blandt højvækstlandene i regionen hører Colombia, hvor Danmark åbnede en ambassade i 2014.*
- *Latinamerikas økonomiske udvikling over de sidste 10-15 år har generelt haft stor afhængighed af råvarer og et øget handelsomkvem med Kina. Store svingninger i råvarepriser og en reduceret vækst i Kina kan få væsentlig betydning for Latinamerikas økonomiske udvikling.*
- *En central udfordring i flere latinamerikanske lande består i at få øget diversifikation af økonomierne og opnå højere produktivitet. Populært tales der ofte om at bryde ude af mellemindkomstfælden, hvor kun Chile og Uruguay samt et par caribiske lande indtil videre har opnået status af højindkomstlande.*
- *Herudover er der generelt udfordringer med kvalificeret arbejdskraft mange steder i Latinamerika - om end offentlige investeringer i uddannelse er steget betydeligt de seneste år og nu udgør gennemsnitligt ca. 5 pct. af BNP, hvilket er tæt på OECD gennemsnittet.*
- *Et basisscenarie for den økonomiske vækst i Latinamerika ligger på 2-2,5 pct. i 2015, hvilket er en væsentlig stigning fra 2014, hvor den gennemsnitlige vækst for første gang i ti år faldt under OECD gennemsnittet.*
- *Enkelte lande fremstår økonomiske meget skrøbelige, herunder Venezuela og Argentina, medens Brasiliens aktuelle recession forudses at være mere kortvarig.*
- *I forhold til de økonomiske politikker på kontinentet er der en klar skillelinje mellem mere liberale lande (Chile, Peru, Colombia, Mexico) mod Stillehavet og mere protektionistiske lande (Argentina, Brasilien, Venezuela) mod Atlanterhavet.*
- *Uligheden i Latinamerika har været faldende over det seneste årti – om end den forbliver meget høj i sammenligninger med andre regioner. I takt med velfærdsændringer er man i stadig større grad begyndt at se på de nordiske velfærdsstater, hvilket kan åbne op for langsigtet dansk eksport af velfærdsydelser.*

Analysen

Formålet med nærværende analyse er at give et perspektiv for den økonomiske udvikling i Latinamerika i starten af 2015. Analysen er udarbejdet i samarbejde med de danske ambassader i regionen. Analysen baseret sig datamæssigt primært på økonomiske udsigtsrapporter fra IMF (oktober 2014) og OECD (december 2014) samt simuleringer foretaget ved anvendelse af Oxford Economics økonomiske database. Såfremt der er trukket på andre kilder er dette eksplicit angivet.

Makroøkonomisk udvikling

Landene i Latinamerika og Caribien (LAC) udgør et relativt heterogent billede. De kan groft inddeles i fem grupper ud fra deres velstandsniveau:

Figur 1: Grupper af lande i LAC efter indkomst i 2013. USD/pr. indbygger

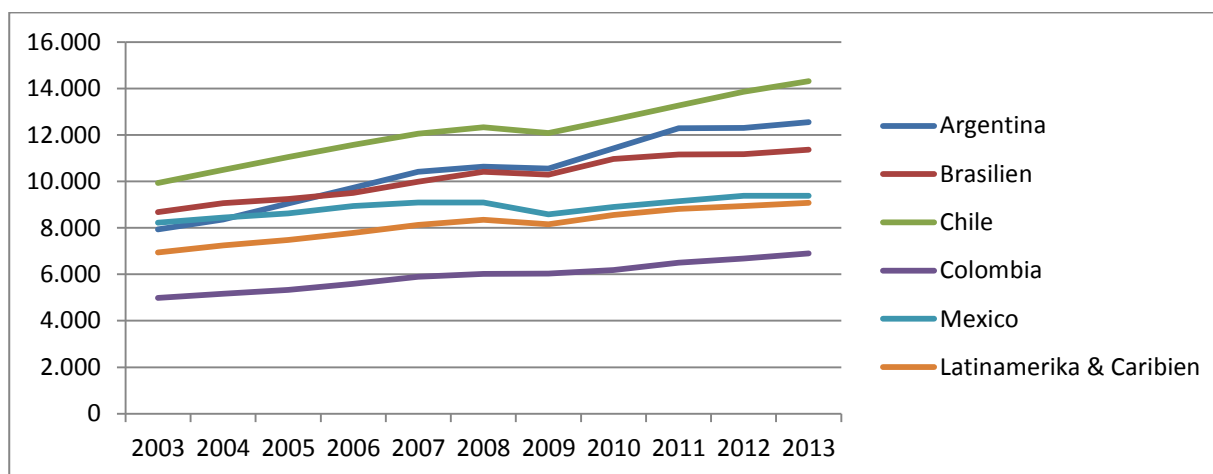
0-5.000	5-10.000	10-15.000	15-20.000	20.-25.000
Haiti	Jamaica	Costa Rica	Chile	Trinidad & Tobago
Nicaragua	Dominikanske Rep.	Mexico	Uruguay	Bahamas
Honduras	Ecuador	Panama		
Bolivia	St. Vincent & Grenadines	Brasilien		
Guatemala	Peru	Argentina		
Guyana	Grenada	Venezuela		
El Salvador	St. Lucia	St. Kitts and Nevis		
Paraguay	Colombia	Antigua & Barbuda		
Belize	Surinam	Barbados		

Kilde: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, April 2014

Haiti er det mindst velstående land i Latinamerika med en indkomst på kun 820 USD pr. indbygger i 2013. Trinidad/Tobago og Bahamasøerne er de mest velstående med 20-24.000 USD pr. indbygger. Disse gennemsnitstal dækker over meget store uligheder internt i landene.

Fra 2003-2013 har mange lande i Latinamerika oplevet en historisk høj økonomisk vækst. Omkring 80 millioner mennesker blev ifølge Verdensbanken løftet ud af fattigdom og ind i middelklassen i denne periode. I regionens største økonomi Brasilien steg gennemsnitsindkomsten målt i faste priser med over 30 pct. fra 2003 til 2013. Udviklingen i BNP per indbygger i udvalgte latinamerikanske lande og regionen som helhed fremgår nedenfor

Figur 2: BNP pr. indbygger målt i USD, faste priser, 2003-2013,

Kilde: Oxford Economics

Kinas rolle – handel og investeringer

Det økonomiske ”mirakel” i Latinamerika har for regionens råvareproducenter været tæt forbundet med fremkomsten indenfor de sidste 15 år af Kina som en hovedaftager af vigtige sydamerikanske eksportartikler som jernmalm, soyabønner og kobber. Den kinesiske efterspørgsel har medført stigende råvarepriser, hvilket igen har skabt grobund for en kraftig vækst i udenlandske investeringer, lavere renter, opskrivning af nationale valutaer, øget privat kreditgivning samt en stærk indenlandsk efterspørgsel. Kina har overtaget fra USA som den største samhandelspartner for Brasilien, Chile, Venezuela og Peru - og i perioden fra 2006 til 2011 steg værdien af regionens eksport til Kina årligt med ca. 23 pct. i gennemsnit.

Ifølge et nyt studie fra FN's Økonomiske Kommission for Latinamerika vil Kina i 2016 overtage rollen fra EU som regionens næststørste handelspartner. Stigningstaksten i samhandlen med Kina er imidlertid aftaget en smule, om end den stadig lå på ca. 8 pct. i 2012. Handlen mellem Kina og Brasilien udgjorde alene ca. 83 mia. USD. Kinas samlede investeringer i Latinamerika ligger dog fortsat på et beskedent niveau med 7% af de totale udenlandske investeringer i regionen i forhold til USA med 25% og EU med 40%.

De aktuelle konjunkturer

Den positive udvikling gennem de sidste 10 år er aktuelt blevet afløst af voksende økonomisk modvind, om end der ifølge OECD's seneste økonomiske udsigt for Latinamerika er udsigt til en stigning i regionens økonomiske vækst i 2015, hvor der forudses en samlet gennemsnitlig vækst på 2-2,5 pct. af BNP. Den økonomiske modvind har ikke mindst ramt de mere protektionistiske lande mod Atlanterhavet.

Brasilien befinder sig i en midlertidig recession, og der forventes kun en ganske svag vækst i den brasilianske økonomi i 2015. Flere års rekordvækst i eksporten af naturressourcer har medført en kraftig opskrivning af valutaen, hvilket har mindsket konkurrenceevnen i fremstillingsindustrien, som ikke har haft tilsvarende fremgang i produktiviteten. Opskrivningen af real'en har gjort den ikke-råstofrelaterede eksport dyrere og importen markant billigere.

I perioden 2001-2013 har de årlige produktivetsforbedringer ligget på 1,17 pct. i gennemsnit ifølge ILO, hvilket indikerer, at Brasilien fortsat kæmper med at opnå en mere produktivetsbåret vækst fremfor en økonomisk vækst drevet af råstofeksport. For Brasilien og regionen som helhed er man ifølge ILO's seneste rapport fortsat ikke nået op på produktivetsniveauet fra 1994, og målt i procent lå Latinamerika i 2013 på omkring 30 pct. af gennemsnitsproduktiviteten i EU.

Endelig fremhæves også, at Brasilien under højvækstårene fra 2006-2011 ikke i tilstrækkelig grad fik gennemført strukturelle reformer og nyttige investeringer i infrastrukturen, som kunne have forbedret virksomhedernes rammevilkår og mindsket deres afhængighed af beskyttelse og subsidier.

Situationen i de to kriseramte **Argentina** og **Venezuela** er endnu mere alvorlig, og for begges vedkommende var der fald i BNP på mellem 1,5 pct. og 2,5 pct. i 2014. Argentinas tekniske statsbankerot i juni 2014 begrænsede regeringens adgang til det udenlandske lånemarked og har igangsat en negativ spiral af stigende ledighed (7,5 pct.), voksende kapitalflugt samt øget inflation.

Over 50 pct. af den argentinske statsgæld er nomineret i en udenlandsk valuta eller direkte knyttet til dollaren, hvilket gør landet meget sårbart overfor vekselkurseffekter. For Venezuelas vedkommende sætter rating bureauet Standard & Poor's en 50 pct.-sandsynlighed på, at landet kan opleve en statsbankerot indenfor de næste to år. Politisk kaos og manglende tiltag til at stabilisere økonomien, der i meget vid udstrækning er afhængig af olieprisen, som den seneste tid har været markant faldende, har forværret investeringsklimaet, accelereret inflationen (65 pct. om året) og vanskeliggjort adgangen til det internationale lånemarked.

Regionens næststørste økonomi **Mexico**, som er orienteret mod USA og ikke har et eksportmæssigt afhængighedsforhold til Kina, klarer sig derimod pænt med solide vækstskøn på mellem 2,5 pct. og 3,5 pct. i 2014 og 2015. Hovedårsagen til den positive udvikling er de tætte handelsforbindelser med USA, som i særlig grad sætter Mexico i stand til at nyde godt af det amerikanske opsving.

Samtidig har den mexicanske regering igangsat et ambitiøst reformprogram, der bl.a. skal åbne landets olie-, gas- og telekommunikationssektor for private og udenlandske investeringer, hvilket må forventes at få positive afledte effekter for den mexicanske økonomi som helhed.

De højeste vækstrater i regionen finder man hos **Panama, Bolivia, Colombia** og **Peru**, mens væksten i **Chile**, som er det mest velstående land i Sydamerika er faldende i 2014 til 2,5 pct., men forventes øget til 3,5-4,0 pct. i de kommende år. Der eksisterer således et klart sammenfald mellem deltagelse i den frihandelsorienterede Stillehavsalliance (Colombia, Mexico, Chile og Peru) og høje vækstrater. Det bemærkes, at udsigterne for økonomisk vækst er meget positive for Colombia, hvor Udenrigsministeriet åbnede en ny ambassade i 2014.

Figur 2: Vækstskøn i pct. for udvalgte LAC-lande.

Standard & Poor's skøn for den økonomiske vækst i Latinamerika									
	Basisscenarium			Negativt scenarium			Positivt scenarium		
	Sandsynlighed=65%			Sandsynlighed=20%			Sandsynlighed=15%		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
% ændring									
Regionen	1.4	2.6	2.4	0.8	1.3	1.3	2.2	3.6	3.7
Argentina	(1.5)	2.0	(2.0)	(2.5)	1.0	(5.0)	(0.5)	3.0	0.0
Brasilien	0.5	1.5	2.5	0.0	(0.5)	1.5	1.5	3.0	3.5
Chile	2.5	3.5	4.0	2.0	2.5	3.0	3.0	4.0	4.5
Colombia	5.0	4.0	4.0	4.5	3.0	3.0	5.5	5.0	4.5
Mexico	2.7	3.5	4.0	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	5.0
Panama	6.5	6.0	6.0	6.0	5.0	5.0	7.0	7.0	8.0
Peru	4.5	5.5	4.5	4.0	5.0	4.0	5.0	6.0	5.0
Uruguay	3.0	3.5	4.0	2.5	2.5	3.5	3.5	4.0	5.0
Venezuela	(2.5)	1.0	(2.0)	(3.0)	0.0	(3.0)	(1.5)	2.0	2.0

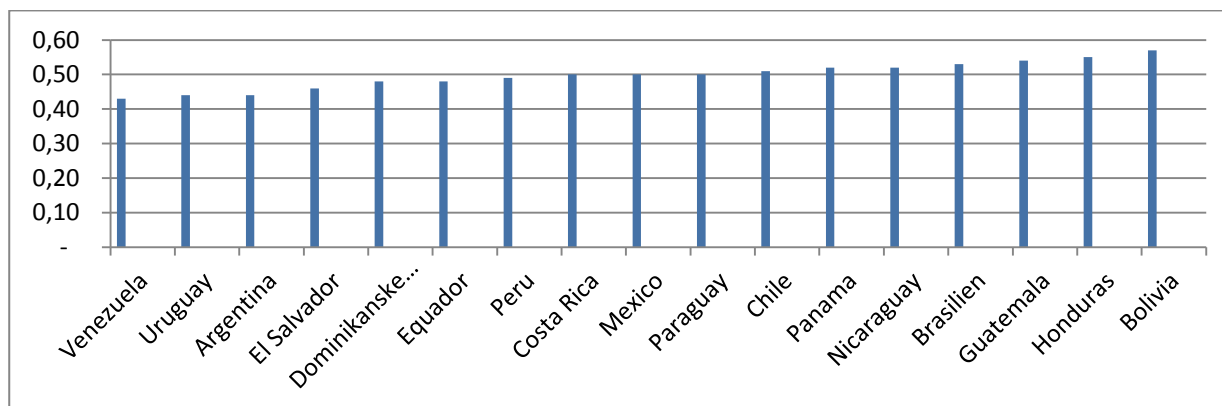
Kilde: Standard & Poors

Middelklassen – en stabiliserende faktor

Under højvækstperioden fra 2000 til 2010 voksede den latinamerikanske middelklasse med 50 pct. svarende til omkring 80 millioner mennesker ifølge beregninger fra Verdensbanken. Den større middelklasse er en stabiliserende faktor for de latinamerikanske økonomier, da middelklassen stiller krav om offentlige ydelser og et mere effektivt erhvervs-klima, som på sigt kan medvirke til at mindske afhængigheden af priser på enkelte råstoffer og landbrugsvarer.

Andelen af fattige faldt fra 26 pct. af den samlede befolkning i Latinamerika i år 2000 til 13 pct. i 2011. Samtidig faldt indkomstuligheden målt ved Gini-koefficienten henover perioden fra 0,57 i 2000 til 0,52 i 2011, hvilket er det laveste niveau nogensinde. Til sammenligning var den danske Gini-koefficient i 2011 på 0,27. De latinamerikanske lande ligger samlet set også højt i forhold til OECD-landene, der havde en gennemsnitlig Gini-koefficient på 0,32 i 2011 (senest tilgængelige år). Det latinamerikanske land med den mest lige indkomstfordeling var Venezuela (0,43) ifølge de seneste tilgængelige tal fra Verdensbanken, mens de to folkerigeste lande Brasilien (0,53) og Mexico (0,50) havde en noget større ulighed.

Figur 3: Uligheden målt ved Gini-koefficienten i udvalgte LAC-lande i 2009

Det er især faldende ledighedstal i kombination med en betydelig reallønsfremgang, øget privat forbrug og en stigende ”formalisering” af arbejdsmarkedet, der har forvandlet sorte jobs til bedre betalte stillinger i den formelle økonomi, som står bag den faldende registrerede ulighed i regionen. De største registrerede fald i ledigheden gennem de sidste 10 år er opnået i Brasilien, Peru og Colombia.

De reducerede økonomiske vækstrater siden 2011 for Brasilien, Argentina, Venezuela m.fl. truer ifølge Verdensbanken med at sende stadig større andel af de nytilkomne i middelklassen tilbage i fattigdom. Verdensbanken definerer middelklassen i Latinamerika som personer, der besidder en købekraftsparitet på mellem 10 og 50 USD om dagen, mens fattige defineres som personer med under 4 USD om dagen. Verdensbanken vurderer i et studie fra 2013, at op imod 40 pct. af den latinamerikanske middelklasse er i fare for at falde ned under 10 USD om dagen. Landene i Syd- og Mellemamerika med den største procentdel af befolkningen i middelklassen er: Chile (42 pct.), Brasilien (32 pct.), Peru og Mexico (26 pct.) og Colombia (23 pct.).

Samfundsudvikling – krav om offentlige goder fra middelklassen

Reduceret ulighed og øget social mobilitet forudsætter også adgang til basale samfundsgoder såsom uddannelse. Det empiriske grundlag for Latinamerika peger på, at der er sket en vis fremgang indenfor sidste 10 år, hvor de offentlige udgifter til uddannelse udgør gennemsnitlig ca. 5 pct. af BNP mod ca. 5,6 pct. i gennemsnit i OECD kredsen. Således er forskellen i uddannelsesniveau mellem børn af fattige forældre med kortvarige uddannelser og børn af velstående forældre med længerevarende uddannelser reduceret indenfor de sidste 15 år ifølge analyser gennemført af Verdensbanken. Samtidig faldt andelen af børn af forældre med mindre end en fuld grundskoleuddannelse fra 65 pct. i 1995 til 36 pct. i 2009.

Endvidere faldt andelen af børn fra det fattigste forældresegment, som har et uddannelsesmæssigt hul svarende til over 4 års skolegang op til gennemsnittet, med 25 pct. fra 1995 til 2009. Der kan naturligvis være langt mellem en bogført statistisk fremgang og den oplevelse af skolesystemet, som den voksende latinamerikanske middelklasse har. Såfremt

regionen for alvor skal blive i stand til at indhøste den ”demografiske dividende”, som landene over en bred kam oplever i disse år med voksende befolkningssegmenter i den arbejdsduelige alder mellem 15-64, vil det nødvendigvis med et velfungerende og inklusivt uddannelsessystem.

På trods af den positive udvikling er der stadig udfordringer med adgang til kvalificeret arbejdskraft i mange lande i Latinamerika. Et nyligt studie fra Verdensbanken (*Enterprise surveys*, august 2014) har således fundet, at 35,9 pct. af de adspurgte virksomheder i Latinamerika identificerer mangel på uddannet arbejdskraft som en hindring for virksomhedernes operative drift. Til sammenligning angiver 14,8 pct. af virksomheder i OECD den samme udfordring, medens det globale gennemsnit er 20,9 pct.

På trods af udfordringer med kvalificeret arbejdskraft og produktivitetsstigninger vurderes det, at en stærkere og mere politisk selvbevidst middelklasse kan forventes at spille en stabiliserende rolle i de latinamerikanske samfund de næste 10 år.

En fortsættelse de næste 10 år af de makroøkonomiske fremskridt opnået gennem det foregående årti vil også kræve markante fremskridt i bekæmpelsen af korruption og øget effektivitet i statsforvaltningerne. Her har landene over en bred kam stadig et betydeligt efterslæb. På Verdensbankens seneste ”Ease of Doing Business”-liste ligger Mexico nr. 53, Brasilien nr. 116 og Argentina nr. 126 ud af 189 lande. Chile er den latinamerikanske topscorer her med en 34. plads, mens Colombia ligger nr. 43.

På det seneste ”Transparency Index” ligger Brasilien nr. 72, mens Argentina og Mexico ligger på en 106. plads ud af 179 lande. Her er det Uruguay, som har den gule førertrøje på i Latinamerika på en 19. plads efterfulgt af Chile på 22. plads.

Som en samlet observation må det fremadrettet forudses, at lande som Brasilien, Mexico og Argentina har behov for markante forbedringer på korruptions- og forvaltningsområdet for at opnå vedvarende og bæredygtig økonomisk vækst. Korruption og en mangel på robust offentlig forvaltning har markante skadevirkninger på virksomheders rammevilkår og udgør en hæmsko for langsigtet, produktivitetsdrevet økonomisk vækst. Indenfor effektivisering af den offentlige sektor kan der derfor opstå nye og attraktive eksportmuligheder i Latinamerika for Danmark over de kommende år.